

ב. סתם מתניתין כרבי יאשיה או רבי שמעון בן אלעזר (רשב"ם ועוד), ודלא כרבי יונתן. ונראה מסוגית הגמרא שיש לנקוט לעיקר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ (מאירי). ואילו רש"י בפירוש התורה אחז דרכו בשיטת רבי יונתן שלבאי הארץ נתחלקה.

דפים קיז — קיח

קפח. מרגלים ומתאוננים ועדת קרח — האם נטלו חלק בארץ? ומה דין בניהם?

מרגלים — יהושע וכלב נטלו חלקם (ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם ההלכים לתור את הארץ).

דוקא למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה, או לאלו ולאלו — אבל למ"ד לבאי הארץ נתחלקה, הלא מרגלים לא נכנסו לארץ ולא היה להם חלק כלל, וגם אין חזרת להם נחלה מבניהם כדי להינתן ליהושע וכלב (עפ"י רשב"ם רמ"ה תוס' וריטב"א).

מתלוננים ועדת קרח — לא היה להם חלק בארץ (אלא רואים כאילו אינם, וזכו כל ישראל בחלקם). ולדעת תנאים אחרת, הוקשו מתלוננים למרגלים (והוא לא היה בתוך העדה — זו עדת מרגלים) הנועדים על ה' בעדת קרח), שיהושע וכלב נטלו חלקם. ופרשו בגמרא 'מתלוננים' — שבעדת קרח, דהיינו חמשים ומאתים איש (רשב"ם). ויש מפרשים, כל אותם שאמרו 'אתם המתם את עם ה'.' ויש מפרשים, המתלוננים בענין המרגלים ששנו בחטא בעדת קרח).

[מרגלים ועדת קרח, כשם שאין להם חלק בארץ ישראל, אין להם חלק לעולם הבא — כדברי רבי עקיבא (ע' סנהדרין קח-קט; מהרש"א. ולגרסת הירושלמי אין המרגלים מגויים במשנה שם. עוד נחלקו תנאים על כלל דור המדבר, האם יש להם חלק לעוה"ב)].

בני מרגלים ומתלוננים שבאו לארץ; למאן דאמר 'ליוצאי מצרים נתחלקה', או אף למ"ד 'לבאי הארץ' אלא שהיו פחותים מעשרים (לפי האמור בסדר עולם, אי אתה מוצא בני מרגלים ומתלוננים שבעדת קרח פחותים מעשרים בבואם לארץ אלא בני בניהם, שהרי בשנה השניה לצאתם ארעו שתי הפרשיות. אבל יתכנו בני מרגלים שהם למעלה מששים. ראשונים להלן קיט.) — נוטלים בזכות אבי אביהם או אבי אמותיהם (אם לא היו אחים לאם), שהרי חלק אביהם נטלו יהושע וכלב או כל ישראל.

היה אביהם בכור — התוס' (קיה:): נקטו שנוטלים חלק בכורה שלו מנכסי הסבא (ומתוך כך נשאר ב'תימה'). ורבנו יונה (שם) כתב שאין נוטלים. [מבואר בדברי רבנו יונה שמרגלים ומתלוננים אין להם חלק כלל, אף לא בתורת ירושה בקבר. אלא בני מרגלים נוטלים מכה אבי אביהם ולא בתורת משמוש. ויש חולקים — ע' אבי עזרי סוף הל' נחלות, בשיטת הרמב"ם; קובץ שעורים אות שמז].
למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה, בני מרגלים הבאים לארץ והם למעלה מעשרים — נוטלים בזכות עצמם (קיט.).

ואין נחלתם חזרת לאביהם יוצאי מצרים כשאר באי הארץ, אלא המרגלים כמי שאינם. ואולם אם יש להם אבי אבא שיצא ממצרים — חזרת הנחלה אליו, וממנו לכל יורשיו (עפ"י ריטב"א קיט.).

דף קיח

קפט. מה היתה טענת בני יוסף ליהושע, ומה השיבם יהושע?

למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, יש לפרש טענת בני יוסף (משבט מנשה. עפ"י רש"י ורד"ק יהושע יז. וכ"מ מהראשונים שכתבו שנתרבו ממנין ראשון לשני, ואילו בני אפרים נתמעטו, וגם כללות בני יוסף נתמעטו במנין אחרון), מפני שהיו מועטים ביציאת מצרים ונתרבו יותר משאר שבטים (שבמנין ראשון היו בני מנשה 32,200 ובשני היו 52,700 ואין לך בכל השבטים שנתרבה כל כך), הרי נחלתם אינה מספקת להם. ולמאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה, צווחו משום טפלים שלא היתה להם נחלה (רשב"ם פירש יתומים פחותים מעשרים שלא היה להם אב בבאי הארץ. ויש מפרשים שנתרבו טפליהם ולא הספיקה להם נחלתם). מבואר בגמרא שצווחתם לא הועילה להם. ויאמר להם יהושע: אם עם רב אתה, עלה לך היערה וזכרות אותו ובנה לך שם בית מושב — ובנחלתם היה אותו יער ולא נתן להם יהושע כלום, אלא השיאם עצה טובה: לכו והחבאו עצמכם ביערים שלא תשלוט בכם עין רעה. אמרו לו: מזרעו של יוסף אנו שאין עין רעה שולטת בו.

דף קיט

- קצ. א. מנין שארץ ישראל מוחזקת היא ליוצאי מצרים, ולמאי נפקא מינה?
 ב. מה היתה טענת בנות צלפחד? לפני מי טעחו טענתם? מהו הספק שהיה בענינן?
 ג. במה נשתבחו בנות צלפחד?
 ד. ונתתי אתה לכם מורשה — מה בא ללמדנו?
 ה. האם חולקים כבוד לתלמיד במקום הרב?

א. מכך שמצינו בספר יהושע שבנות צלפחד נטלו ארבעה חבלי ארץ, והרי בכללם חלק בכורה של אביהם בנכסי חפר אביו — מוכח שארץ ישראל מוחזקת היא אצל חפר הגם שלא היה מבאי הארץ, שאם אינה מוחזקת, הלא אין הבכור נוטל פי שנים בראוי אלא במוחזק. ומקור דבר זה בתורה הוא מן הכתוב אצל יוצאי מצרים ונתתי אתה לכם מורשה — ירושה היא לכם מאבותיכם.
 כתבו המפרשים, שמואל שפירש בידדות אהלים, חולק וסובר שאין ארץ ישראל מוחזקת ליוצאי מצרים. ובזה ישבו כמה קושיות (ע' במפרשים אחרונים ר"ה יג. בתירוץ קושית התוס' ד"ה ולא; פרשת דרכים — וארא; כתב סופר — דרוש למגילת אסתר; חדושי הגר"ר בנגיס ח"ב ח).

ב. בזמן שמושה רבינו היה יושב ודורש בפרשת יבמין (רב שמואל בר רב יצחק), קרבו בנות צלפחד ואמרו לו: אם כבן אנו חשובים, תנה לנו נחלה כבן. ואם לאו — תתיבם אמנו. מיד ויקרב משה את משפטן לפני ה'.

לדברי רבי יאשיה, עמדו תחילה לפני הנשיאים וכל העדה ואחר כך לפני אלעזר הכהן ומשלא ידעו הם, נגשו למשה (ותעמדה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה — סרס המקרא ודרשהו). אבא חנן אמר משום רבי אליעזר: בבית המדרש היו יושבים, והלכו ועמדו להם לפני כולם. יודע היה משה שהן יורשות הואיל ואין לצלפחד בן והריהן כבן לענין יבום, אבל לא היה יודע אם נוטלות חלק בכורה של צלפחד אם לאו [האם מורשה משמע שא"י ירושה היא אצל יוצאי מצרים, אם לאו —